

ROZHĽADY

ERIKA BRTÁŇOVÁ*

Obraz konfesíí a kultúr v katolíckej kázňovej próze na Slovensku v 18. storočí

BRTÁŇOVÁ, E.: The Image of Confessions and Cultures in the Catholic Sermonic Prose in the 18th Century Slovakia. *Slavica Slovaca*, 54, 2019, No 1, pp 63-77 (Bratislava).

The sermonic prose represents a significant part of the 18th century literary works. It was in this century when the Slovak Catholic preachers started publishing sermons in the native (Slovak) language. The excerpts of the occasional sermonic speeches of the contemporary prominent preachers were made accessible to the wider public by a priest and a literary historian Michal Rešetka in the two-volume anthology *Kázňe príhodné (translates as Occasional Sermons)* (I. 1831, II. 1834). The texts of the anthology do not clarify only the rhetorical strategy of the individual preachers, but also inform – though some of them rather fragmentarily – about their respective views on the current issues of the religious and cultural life. Several preachers stress the negative phenomena of the religious life: except the disruption of the religious unity, they thematize the mutual disagreements and differences of the Christian community. From the positive influences, the participation of Church in the upbringing and education of youth is highlighted the most (particularly in the sermons dedicated to Joseph Calasanz). In the sermons, the European cultures are not brought back as wholes, but through individual personalities and their morally good or bad deeds. The religious circumstances are reflected upon separately by the author of an occasional sermonic speech *Duchovne kazani (A Spiritual Sermon)* (1746) who compares the Roman-Catholic Church to a boat sailing on a rough sea with both the Roman Catholics and the “worshippers of the Greek and Russian faith”, i.e. “Russniaks” on board.

Sermon, confessionalism, 18th-century, the Slovak Catholic preachers, Ruthenian.

Dôležitú súčasť slovenskej literárnej produkcie 18. storočia predstavuje kázňová próza. V druhej polovici tohto storočia pribúdajú tlačené kázne skoncipované v kultivovanej podobe slovenského jazyka. Reprezentatívne ukážky príležitostných rečí z pera výrazných katolíckych kazateľov tohto obdobia sprístupnil kňaz a literárny historik Michal Rešetka v dvojzväzkovej antológii *Kázňe príhodné* (I. zv. vyšiel r. 1831 a II. zv. r. 1834). K zostaveniu antológie Rešetku viedla snaha podporiť katolíckych kazateľov v zvestovaní Božieho slova v spisovnej slovenčine: „*Tá bola wrúcná žiadost' moga (...) bi uradu kazatelskému w gazyku slowenském, negakim spôsobem sa pomohlo.*“¹ V predhovore antológie uvádza, že už v roku 1826 prišiel s návrhom na založenie *Tovarišstva kazateľského*, ktoré malo aspoň sčasti vyrovnať citelný nedostatok domácich kazateľských príručiek. Pretože narazil na rôzne „prekážky“, o ktorých sa však podrobnejšie nezmieňuje, rozhodol sa kazateľskej verejnosti sprístupniť aspoň zozbierané príležitostné kázne. Svojou zbierkou nadviazal na iniciatívu Alexandra Máčaja, ktorého *Panes primitiarum aneb Chleby prvotín* (1718) stoja na počiatku tlačenej kazateľskej produkcie v domácom jazyku.² V predhovore Máčaja síce nemenuje, ale na jeho zbierku nepriamo odkazuje:

* Doc. PhDr. Erika Brtáňová, PhD., Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Hornopotočná 23, 917 01 Trnava.

¹ Predmłuva. In: *Kázňe Příhodné od rozličných někdi kazatelow w gaziku slowenském powedané, a na swetlo wıdané, které pozbıral, a poznowu wıtlačit' dal Michal Rešetka, kapłan dubňickı. Zwazek prwnı. W Trnawe, wıtlačené u Gelinek Gána Krst'.* Roku 1831, s. III.

² Pozri bližšie Brtáňová, E.: Kazateľská metóda Alexandra Máčaja. In: *Na margo staršej literatúry. Zo žánrovej problematiky 11.-18. storočia.* Bratislava: Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2012, s. 203-211.

„Z návodu, a z nagdrahsség mñe raddi znameñitého muža, a wznešeného literatury slowenskej milowñika, činím zbérku odrobinek pozostálich z chlebow duchowních (Slowa Božého,) s kteríma ñekdi pastíri duchowní mnozstwi ludu nasítíli, a na swetlo jích widávám pod titulom: Kázñe prihodné etc. s pričín mnohích, a owšem nagwážnegších.“³

Kázñe prihodné adresoval Rešetka – podobne ako Máčaj Chleby prvotín – hlavne mladým, začínajúcim kazateľom, ktorí sa pri kázaní Božieho slova potrebujú oprieť o nejaké predlohy a nasledovať rady a odporúčania svojich skúsenejších predchodcov. Vynikajúce rečnícke výkony domácich kazateľov nechcel Rešetka dať k dispozícii len svojim súčasníkom, ale tiež ich uchovať pre budúce pokolenia. Ako sme už naznačili, sprístupnením bohatého textového materiálu mali byť tiež „vysvetlené a upevnené“ pravidlá Bernolákovkej gramatiky. Pôvodné vydania kázní Rešetka prebral takmer bez zmeny, t. j. bez dodatočných jednotiacich jazykových úprav; výnimku tvoria iba vynechané latinské citáty a pridané vysvetlivky (označené hviezdičkou). Edíciu ilustroval pôvodnými titulnými listami tlačí, opravy urobil iba v tituloch kázní zoradených v obsahu. Zbierkou, ktorú označuje ako „diplomatarium“, sa usiloval na jednej strane zvýšiť jazykové povedomie domácich kazateľov, na druhej strane chcel rozšíriť pramennú bázu dejín slovenskej literatúry, z toho dôvodu v predhovore druhého zväzku vyzýva čitateľskú obec k spolupráci pri zbieraní slovenských tlačených a rukopisných literárnych pamiatok:

„Ano, uprimnú túto prosbu mogu, pre(d)kladám drahím čítačom i z ohledu inších slowenskích kñích, a rukopisow; abi tak i zberka slowenskích kñížek swoj zrost’ dostáwala, i predklad k spisáñú historie literaturi slowenskég sa rozmáhal.“⁴

Pri skúmaní obsahu kázní, zaradených Rešetkom do antológie, sme sa sústredili hlavne na vyjadrenia kazateľov týkajúce sa obrazu jednotlivých konfesií a kultúr. Zistili sme, že tejto špecifickej problematike sa kazatelia nevenujú v takom rozsahu, ako by sme dnes očakávali. Príčinu možno vidieť v náboženských pomeroch doby. V 18. storočí konfesionálny rozpor medzi Slovákmi mení svoju podobu, ako píše historik Augustín Baník. Pretože sa Slováci začínajú národne organizovať, cirkevný konfesionalizmus, ktorý možno sledovať od čias reformácie, sa mení na nacionálny konfesionalizmus.⁵

Autori kázní, ktoré Rešetka zahrnul do svojho výberu, poukazujú hlavne na rozdiely vo vnútornom cirkevnom zriadení katolíkov a protestantov. Tento druh príkladov konfesionálneho neporozumenia vyberajú zväčša z minulej doby. Príklady z českých dejín uvádza pezinský farár Ján Krstiteľ Najmar v kázni, ktorú predniesol 16. mája 1748 v Bojniciach pri príležitosti položenia základného kameňa sochy sv. Jána Nepomuckého.⁶ Najmar rozpráva o tom, ako sa r. 1619 príslušníci augustiniánskej a helvétskej konfesie, účastníci protikráľovskej vzbury, zmocnili chrámu sv. Víta. Jeden zo vzbúrencov, kalvín Václav Baron Kapova vošiel do chrámu a priamo pri Nepomuckého hrobe sa vysmieval z jeho prežívania viery a „*potupně*“ sa postavil na jeho hrob.⁷ Odplatom za hanobenie pamiatky svätca bola pre Kapova správa o smrti jeho

³ Predmluva. In: Kázñe Prihodné. Zwazek první. W Trnawe, witlačené u Gelinek Gána Krst’. Roku 1831, s. IV.

⁴ Predmluva. In: Kázñe Prihodné od rozlíčních ñekdi kazatelow w gaziku slowenském powedané, a na swetlo widané, které pozbíral, a poznowu witlačit’ dal Michal Rešetka, kaplán dubñický. Zwazek druhí. W Trnawe, witlačené u Gelinek Gána Krst’. Roku 1834, s. V.

⁵ Baník, Anton Augustín: O dialektickej podstate slovenského konfesionalizmu. In: Na dejinnej križovatke. Martin: Matica slovenská, 2010, s. 471.

⁶ Kázeň vytlačil bratislavský tlačiar František Royer bez udania vydania sa na titulnom liste neuvádza.

⁷ Jan z Pomuku bol pochovaný pred Vlašimskou kaplnkou (dnes Kaple sv. Jana Nepomuckého), kde bol kedysi oltárnikom. In: Polc, J. V.: Svatý Jan Nepomucký. Praha : Zvon, 1993, s. 246.

syna, ktorú mu pri vychádzaní z kostola odovzdal jeho sluha. Po čase sa Václavovi prihodila ďalšia nehoda. Keď pomätený s kordom prenasledoval okoloidúcich, bol uväznený a nakoniec musel v Litoměřiciach podstúpiť potupnú smrť. Rozprávanie zakončuje Najmar varovaním pred podobným osočovaním:

„Ach, chraň se vtrhaču! a nechťej wjce hřessiti, aby se y tobě nětco horsšjho nepřidalo; nebo y dobré gměno, čest, poctivost, vtrhat, jest bližnjho swého s nohami sslápat.“⁸

Na výstrahu pridáva ďalší, „*strassliwěgssj*“ zázrak. Keď sa inoverci neskôr rozhodli zrušiť Nepomuckého hrob a vybrať z neho jeho telo, dvaja vykonávatelia tohto rozkazu boli namieste mŕtvi. Konfesionálne neporozumenie, ku ktorému dochádzalo medzi katolikmi a protestantmi, Najmar ilustruje ešte tretím príkladom, pričom toto násobenie príkladov, ktoré zosilňuje a skonkrétňuje obsah podávanej správy, je jeden zo štandardných príznakov dobovej poetiky: „*Wěc tuto lepssj wyrozumjte z hystorye následugjcy.*“⁹ V roku 1588 prišiel do Prahy poľský šľachtic Krištof Sluka, ktorý si v kostole sv. Víta počínal podobne a varovanie svojho sprievodcu, člena pražskej kapituly, že kto vstúpi na hrob Nepomuckého, bude zahanbený, nebral vážne. Keď potom vyšiel z kostola ako pomätený, jeho kôň sa nemohol pohnúť z miesta a keď sa rovnako správal aj konský šesťzáprah, musel odísť pešky.

O divoch a zázrakoch, ktoré sa udiali pri Nepomuckého hrobe, hovorí tiež dovalovský farár Ladislav Okoličányi v kázni, ktorú predniesol v r. 1780 v Ondrášovej.¹⁰ Poukazuje na snahu českého kráľa Fridricha Falckého (1619 – 1620) zrušiť toto kultové miesto a pripomína, že panovník a jeho palatín dostali zato svoju primeranú odplatu:

„A Fridericus sice vtratil korunu, vtratil hodnost, vtratil gak časný tak wěčný život. Nadevssecko pak Palatinus, který sotwa počal hrob ten s nohami sslapat, hned ho nasledowala pomstwa Božska, kdiž wnjtrnosti geho y celé tělo s predivným něgakým ohněm se pálili, tak že od welkeg bolesti s welkým ruhánjm dussu swu do pekla odeslal.“¹¹

Okoličányi motivuje veriacich k uctievaniu svätca aj tým, že ako veľkých ctiteľov Jana Nepomuckého prezentuje najvyššie svetské authority – uhorských panovníkov Františka I., Jozefa II. a Máriu Teréziu.¹² Kým Okoličányi prebral príklady od jezuitu Pedra de Ribadaneira, pravdepodobne z jeho životopisov svätých *Flos sanctorum* (1599 – 1610), Najmar sa inšpiroval spisom pražského biskupa a historika Jana Tomáša Pešinu z Čechorodu *Phosphorus septicornis* (1673). Na látkové bohatstvo Pešinovho textu zvlášť upozorňuje:

„Neymilegssj! kdybych gá wssecky diwy a zázraky, které P. Joannes Tenner, S. J. Pán Wolffgangus Chanowský praský kanonyk a Pán Joannes Thomas Pěšina in phosphoro septicorni pag. 503. wypisují, láskám vašim přednesl, den by mně krátký byl.“¹³

Uvedenou formuláciou zároveň poukazuje na vlastnú nespôsobilosť vyčerpávajúco pojednať danú tému. Z hľadiska topiky ide o skromnostnú formulu, ktorá je znakom skromného vystupovania autora.¹⁴

⁸ Najmar, Joannes Baptista: Lapis reprobatus. To gest: S. Jan Nepomucký, od Wáclawa Krále, do Moldawy zhozený, ale od Boha wiwolený. In: Kázňe Prihodné. Zwazek první. W Trnawe, wtilačené u Gelinek Gána Krst'. Roku 1831, s. 67.

⁹ Tamže, s. 68.

¹⁰ Na titulnom liste je uvedené „w Chráme Páně Andrassowském“.

¹¹ Okoličány, Ladislav: Swatý Ján Nepomucký, Cti a dobrého Gměna Ochrance neymocněgssj; Utěssytel Zarmucených. In: Kázňe Prihodné. Zwazek druhí. W Trnawe, wtilačené u Gelinek Gána Krst'. Roku 1834, s. 106-107.

¹² Tamže, s. 110.

¹³ Najmar, Joannes Baptista: Lapis reprobatus. To gest: S. Jan Nepomucký, od Wáclawa Krále, do Moldawy zhozený, ale od Boha wiwolený. In: Kázňe Prihodné. Zwazek první. W Trnawe, wtilačené u Gelinek Gána Krst'. Roku 1831, s. 69.

¹⁴ Curtius, Ernst Robert: Evropská literatura a latinský středověk. Praha : Triáda, 1998, s. 95.

Najmar si všima aj negatívne javy vo vnútri katolíckej cirkvi, upozorňuje na časté spory a nevráživosti medzi súvercami:

„Neymilegssj! my síce křestáné gsme, a bratrowe w Krystu Ježjssi, ano y vdowé gehu. Ale! ó bolest! ó žalost! jak vd jeden druhého nechtjce, tak bratr bratra, křestán křestána dobrowolně obrážá; tak, že ač žiwot a zdrowj ne- tehdy dobré gméno vtrhne y plnj se mezy námi ne zřjodka, co pohan o sobě podobných spjwal:

Vivitur ex raptō! non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero, fratrum quoque gratia rara est.
*Tratěj se statky, vtrhá se čest,
wčil saused od sauseda negstý jest.
Syn otcy pletky donássá,
bratr s bratrem zřjodka se snássá.*¹⁵

Ako argumenty Najmar hojne využíva myšlienky rímskych klasikov. V origináli a v preklade do slovenčiny uvádza nielen verše z Ovidiových *Metamorphoses* / Premeny (Ovid. 1. Metam.), ale úryvky vyberá aj z ďalších diel tohto básnika: *Ars amatoria* / Umenie milovať (Ovid. 1. 2. de art. aman.), Kalendár (Fasti 1. 5.), a *Remedia amoris* / Lieky na mor Amora (Remed. 1.). Ďalej cituje tiež z Cassiodorových Rozmanitostí / *Variae epistolae* (1. 4. Epist.), z Horatiových Listov / *Epistulae* (21. 1. 1) a Juvenalových *Satyr* (13.).

Najmarova kázeň nie je však jediným dokladom o recepcii antickej literatúry v slovenskej kazateľskej tvorbe reflektovanej Rešetkom. Zo Suetoniovho životopisu cisára Claudia cituje Ján Hulyak v kázni prednesenej „*rozličného stawu posluchačům*“ vo varínskom kostole 14. apríla 1777:

*„Claudius cýsar když konsselem zuztal v Rjmě gako ponegrpwe měl wcházet do domu Raddy, geden znamenitý orel sednul gemu na prawé rameno, chtějgce gemu zretedlně provkázat; že v krátkem čase má býti Rjmským cýsarem.*¹⁶

Zatiaľčo v Hulyakovej kázni má exemplum podobu krátkeho rozprávania prevzatého z Eusebiových *Cirkevných dejín* (Historia ecclesiastica), v kázni radošinskeho farára Gábora Fejérpatakyho funkciu exempla plní rečnícka otázka:

*„Čo ale powím o tom welikém Konstantinusowi, ktorí, gako Eusébius piše, s kňazmi we dñe, w noci obcuwal, s kňazmi gidawal, s kňazmi swé radi držáwal, kňazuw gako otcuw ctíl.*¹⁷

Aj v iných kázňach antickú kultúru sprítomňujú činy známych osobností, spomína sa napríklad „*křestianský mudrec Boětius*“,¹⁸ „*wiborný rečnjk Rjmský, Marcus Antonius*“,¹⁹ „*celého křestánstwi ukrutný neprjtel Licinius*“²⁰

¹⁵ Tamže, s. 58-59.

¹⁶ Hulyak, J.: Alae duae aquilae magnae. To gest: Krátká Chwálo-Reč w čas Exequyí Oswjceneg někdy P. Groffky Maryi Antonie Zrozeneg Baronky De Hörnek. In: Kázňe Prihodné. Zwazek první. W Trnawe, witačené u Gelinek Gána Krst'. Roku 1831, s. 283-284.

¹⁷ Fejér-Pataky, G.: Weliká hodnost' a t'ášká povinnost'. In: Kázňe Prihodné. Zwazek druhí. W Trnawe, witačené u Gelinek Gána Krst'. Roku 1834, s.167.

¹⁸ Ivanovicz, J.: Czest, a Chwála Blahoslawenému Jozeffowi Kalazantskému. In: Tamže, s. 23.

¹⁹ Schuch, F.: Mater Misericordiae Potens & Benigna. In: Tamže, s. 55.

²⁰ Chnorecz, G.: Blahoslawený Jozeff od Matky Boží sskol pobožných zakladatel. In: Tamže, s. 97.

Cez osobnosti sa nahliada aj na iné európske kultúry: „*Lechus teho gména neyprwnegsý wúdcce kraginy Polskeg*“²¹ „*O Arkturowi pobožném Británském kralowí*“²² „[Thomas] *Morus, hwezda Anglická*“²³ a pod.

Na inakosť cirkevného zriadenia katolíkov poukazuje dubnický farár Ondrej Mésaroš v kázni, venovanej primíciám Pavla Šumichrasta v Skalitom v r. 1800. Mésaroš sa dotýka katolíckej vierouky, hovorí o dvoch pravdách kresťanského učenia, ktoré súvisia s kňazským povoláním. Pokiaľ druhá pravda vypovedá všeobecne o kňazstve ako novozákonnej sviatosti, prvá hovorí o tom, že duchovnú moc, ktorou disponovali novozákonní apoštolí, prislúcha iba katolíckym kňazom, ktorí ju však po prestúpení na inú vieru strácajú.

„Ponagprw: že gako porádné nasledowání biskupow od tich prwnich swatich, od apoštolow urídeních biskupow, nikd'e ind'e nemože bit, geďiňe w cirkwi katolíckég; tak kňazstwo krem cirkwi katolíckej w žádném iném náboženstwi, nech sa ono gakímikol'wek titulmi honosí, naleznuť, a winachádzat' sa nemože. Toto sebe pripominagíce, gako mluwí sw. Pavel Ap. k Rim. 9. w. 2. weríca duša, wiďíce potomkow apoštolských na biskupoch našich katolíckých, wiďíce kňazow od tich biskupow poswaťeních, má mať wel'ké pořešěni, tak těš musí mať zármutek wel'kí nad swími bratri, nad susedmi iného náboženstwa, ktorí, keď sa od Cirkwi sw. kresťanskég katolíckég odtrhli, kňazstwi nowého zákona pozbaweni sú, to gest: pozbaweni sú tég duchownég moci, která daná ge od Krista apoštolom, a gegich potomkom Ewand'elium oznamowať, welebnu swátosť oltárnu obetowať, krsťit', hrichi ludské odpíčasť. O keď bi len toto dobre rozwázili naši blud'ici bratri!“²⁴

V druhej „stránke“ kázne, ktorej predmetom je „koniec kňazského úradu“, čiže ukončenie kňazskej služby, Mésaroš s poľutovaním konštatuje, že prví biskupi a duchovní pastieri Uhorska trpeli pre Krista a evanjelium tak veľmi ako apoštolí a cirkevní otcovia, lebo najprv boli sužovaní pohanskými starými Maďarmi a neskôr nekatolíckimi.

„O gak mnoho nekdi wistáli těš pri temto wolání k swadebněj host'ine dnešního sw. Ewand'elium ti biskupi, ti pastiri prwní kraginy našég uherskég? Čo wistáli od tich starodáwnních Uhrow pohanow? Čo wistáli pred dwoma stoma, a wíc nečo rokmi, duchowní pastiri naši kresťanskí katolíckí od nekatolíkow? Hruža proňiká srdco čloweka, keď len ti ukrutnosti čítá, které sú spáchané naproťi našemu duchowenstvu; a to prečo? pre wolání na tu duchownu host'inu swadebnu, pre konání uradu swého kňazského.“²⁵

Mésaroš neobchádza ani aktuálnu náboženskú situáciu v porevolučnom Francúzsku, kde sa na kňazstve pácha násilie rôzneho druhu. Kňazi sú zabíjaní, olupovaní a žijú v biede a v materiálnom nedostatku.

²¹ Hulyak, J.: Alae duae aquilae magnae. To gest: Krátká Chwálo-Reč w čas Exequiy Oswjceneg někdy P. Groffky Maryi Antonie Zrozeneg Baronky De Hörnek. In: Kázňe Prihodné. Zwazek prwní. W Trnawe, wítlacéné u Gelinek Gána Krst'. Roku 1831, s. 283.

²² Schuch, F.: Mater Misericordiae, Potens, & Benigna Festivitate festinantis in Montana. In: Kázňe Prihodné. Zwazek druhí. W Trnawe, wítlacéné u Gelinek Gána Krst'. Roku 1834, s. 57.

²³ Pissček, S.: Žalost vpokogená. Pri prenessenj mrtwého těla z městečka Sobotjssťa do Sokolowec ku Pohrbenj Oswjceneg Panj Panj Groffky Francyscky Nyáry. In: Kázňe Prihodné. Zwazek prwní. W Trnawe, wítlacéné u Gelinek Gána Krst'. Roku 1831, s. 106.

²⁴ Mészáros, O.: Kázeň na Neďelu dewatenástu po S. Duchu w Chráme božém Skalském pri Primíciách Cťihodného Pána Schumichrast Pawla s Nowég-Wsi, sláwnég Kapitoli Bistrickég kňaza. In: Tamže, s. 462.

²⁵ Tamže, s. 468-469.

„Ačkol'wek netreba nám aňi starodáwné historie čítať, len sa obhľadňime na kraginu francusku: kol'ké sú tam ukrutnosti spáchané naproťi kňazstwu, pre konání swého uradu, pre wolání k tég swadebnég hosťine, mnoho sto newin-ních kňazow je pomordowano, mnoho tisície wšeckého swého statku jimáňi pozbaweno, tak, že posawád' w nůdzi, biďe, w uzkosti, w hlad'e, žižňi, zime, nahoťe zostáwajú.“²⁶

Kritické ohlasy na Francúzsku revolúciu nájdeme aj na strane evanjelických kazateľov. Medzi príslušníkmi oboch konfesií panovala v tejto otázke naozaj zhoda. Svedectvom je skutočnosť, že katolícki duchovní prijali pozitívne tlač kázne bratislavského farára Michala Institorisa Mošovského *Strom bez kořene, a čepice bez hlavy*, ktorá vyšla r. 1793 aj v maďarčine.²⁷ Institoris odsudzuje rozmáhajúci sa ateizmus Francúzov a ich literárnu tvorbu, ktorej vzorom sú bezbožné diela Voltaira : „*Na mjsto starého křesťanského náboženstw, nowé neznabožstw, a mjsto Krysta a geho Ewangelium, Voltéra s geho nekřesťanskými knihami na trůn posazugi.*“²⁸

Na neporozumenie vo vnútri samotnej katolíckej cirkvi upozorňuje Mésaroš v kázni venovanej spomienke na Jozefa Kalazanského, v ktorej sa zmieňuje o zlom vzťahu k rehoľnému stavu. Príčinu vidí v prenikaní svetskej učnosti, pýchy a nevery do života katolíkov.

„Odkád' ge to, že rehoľníci kraginskí sinowe, čím náhle do rehoľnického stawu stupugú, pred očima nekterich luďi času wčilagšého sú gakžto negaká potupa?(...) A odpowedám, že ta wčilagšého sweta naproťi stawu rehoľnickému, ano proťi wšeckému stawu duchownému nenáwist' pocházá od ducha teho zlého gakégsi domňenég učnosti sweta tehoto, anebo radňeg gakégsi wisokomiselnosti, a neweri, s kterím sú mnohí wčil na swětě anebo obsadnuti anebo aspoň ofuknuti. Timto ge gako sol w očoch, čokol'wek prislúchá k náboženstwu křesťanskému katolíckému, a preto w nenáwisti ge staw rehoľnickí, staw duchowní. S tégto studňe pochádzá tá kalná woda proťi stawu rehoľnickému, a duchownému, ti toťišto nesprawedliwé súdi, ti pomluwi, ti posmechi, ti utrahačné reči proťi rehoľnikom, ano i iním osobám duchowním, které se často dagú wčil slišat.“²⁹

V kázňach venovaných Jozefovi Kalazanskému, z ktorých viaceré odznegli pri prvom výročí jeho vyhlásenia za svätého (16. júl 1767), kazatelia vyzdvihujú vplyv Kalazanského nasledovníkov na rozvoj náboženského, kultúrneho a školského života.³⁰

Na domáce príklady horlivej práce Kalazanského nasledovníkov sa zameral nitriansky kanonik Ján Lukáči v kázni, ktorú predniesol v kostole sv. Ladislava v Nitre počas osemdňovej pobožnosti (20. augusta 1769). Za výsledok pôsobenia piaristov v mestách ako Prievidza, Brezno, Krupina, Svätý Jur a Ružomberok považuje obnovenie jednoty katolíckej cirkvi, narušenej rozširujúcim sa lutheranizmom:

„Doma a w kragině téjto patrný horliwosti geho prjklad máme, powecte wy mne tuto slobodné a kráľowské města, widajte mi swědectwi priwilegowané městeč-

²⁶ Tamže, s. 469.

²⁷ M. Institoris proti Napoleonovi vystúpil s brožúrou *Od Boha zlomená pýcha našich i božích nepřátelů* (1799).

²⁸ Institoris, M.: *Strom bez kořene, a čepice bez hlavy. To gest: Nesšťastný stav kraginy bez krále, a města bez wrchnosti.* W Pressporku, Nákladem a literámi Ssimona Petra Wéber, 1793, s. 17.

²⁹ Mészáros, O.: *Pobožná Památka swatého Jozefa Kalasancia, škol pobožních, chudobních od Matky bozkég zakladatele.* In: Rešetka, M.: *Kázňe prihodné od rozličních někdi kazatelow w gaziku slowenském powedané, a na swetlo wídané.* Zwazek prvni. W Trnawe, wítlacnené u Gelinek Gána Krstř. Roku 1831, s. 423-424.

³⁰ Za blahoslaveného Kalazanského vyhlásil pápež Benedikt XIV. v roku 1748 a za svätého Klement XIII. v roku 1767.

ka, kteréž z této strani Dunaga ležite, gakožo Priwýdza, Brezno, Krupina, Swatý Gyur, a Rožemberg, o za dunajských, a za tyských budem mlčeti, kdo tých strán lepssu známost má, může o ných hodnowernég mluwiti powědce mi prawim, kdo gest nynegsség gednoti wasség prjčina? kdo kúkol ten sskodný, kterýž w prostred wás Luther tedyž z husta byl rozsýl, anebo juž z cela, a do konce anebo z wets-ség aspoň stránky wiplenil? kdo wás z nowu Krystu splodil? Jozeff zajisté Kalazanský, a synowé jeho. Leželi gste nesstiasné města, a městečka we tmách newěry, pokud k wám nebyla uweđená Bohu milá, a swětu mnoho osožná reholá od Swatého Jozeffa zbudowaná, geg máte děkowati, že gste ged blůdu Luthera wyluli, a prawě wčenj Krystowo prijali, geg sstěstj wasse pripisugte, onať wás z cesty k zatracenu, a k propasty wěduceg ztáhla, a na cestu k spasenj a k blahosláwenj weducu napravila, a proto na wečnu památku, a na znamenj wděčnos-ti w prostred rynekůw wassých sstatuu Swatému Jozeffowi wyzdwihnite, a nápis tento na ňu dosadte, tento zde stojí, z kteréhož pomocu we wíre Krystowěj stále stogíme, aby tak gedenkáždý mohel poznati, že z vsyłowánj w prawém katolic-kém wčenj kwitnete, a prospiwáte.⁴³¹

Podľa prušianskeho farára Antona Ďatela Boh povolal Kalazanského, aby do srdca každého mladého kresťana zasadil dve ratolesti: nábožnosť („*pietas, pobožnosť*“) a vzdelanosť („*literne uměnj*“).³² V kázni, ktorá odznela v prievadzskom kláštore školských bratov 24. júna 1768, upozorňuje na vytlačanie Božej múdrosti učením sveta: „*Welmi dobré pak dokládá to Slowo vmenj Božjho, nebo vmenj, které se gménuge scientia mundi, sweta tohoto mudrost, w skutku pak, a práwě blázniwost gest, ale toho vměni dosti jest, ale vměnj Božjho málo.*“³³

Obdobne sa k svojim farníkom prihovára belušský farár Jozef Nejedlý dňa 25. júla 1768. V kázni sa zmiňuje o tom, že nepriateľ dobýva cirkvi „novým, skrytým spôsobom“. Srdcia ľudí si už nezískava kacírskym učením, ale vedie ich k zanedbávaniu kresťanskej nauky, čím im škodí oveľa viac.

„*Neprijtel Swětla a otec tmawé nocy diábel začal Cýrkew Krystowu dobýwat, nowým způsobem, skritým syce a welice tagným, ale podle mého zdánj co skritěgs-sím, to Cýrkwi Krystowé sskodliwegšjm: nepracoval wjce, aby kacýrské učenj do srdca lidského zasstjpil, ale na to se wynasnážowal, aby nevmělostu kresťanského vměnj srdca lidské naplnil: wědjce o tom dobre, že dussám lidským práwě tak mnoho může sskodit newědomost wčenj kresťanského, gako wědomost, a nasledowanj wčenj kacýrského. Y cýtala po tomto vsyłowánj nepřjtele pekelného hlubssý ránu, a wětssý bolest newěsta Krystowa, nežli po wssech mečech, a nástrogjch tyranských.*“³⁴ Preto Boh povolal Cirkvi na pomoc Kalazanského, aby nevzdelanú mládež vyučoval a cvičil v pobožnosti, a tak „*wsseliké usyłowánj d'ábelské pretrh-nul, a stratěnu krásu Cýrkwi Krystowé nawrátíl.*“³⁵

O historickej skúsenosti rímsko-katolíckej cirkvi a jej prítomnosti vydáva svedectvo autor reči *Duchowne Kazanj*, prednesenej v Spišskej Kapitule v katedrále sv. Martina dňa 2. októb-

³¹ Lukaczi, G.: Muž Slavný. To gest: Swatý Jozeff Kalasantský, pobožných sskol zakládatel. In: Kázňe Prihodné. Zwazek prwní. W Tmawe, witačené u Gelinek Gána Krst. Roku 1831, s. 265.

³² Gyattel, A.: Operarius fidelis, ad proemia sero, sed ad magna vocatus. To gest: Swaty Jozeff Calasantius od Matky Božj, sskol pobožných zakládatel. In: Tamže, s. 177.

³³ Tamže, s. 176-177.

³⁴ Nejedly, J.: Swaty Jozeff Kalasanský od Matky Boží, sskol pobožných zakladatel. In: Tamže, s. 154.

³⁵ Tamže, s. 155.

ra 1746 pri príležitosti slávania päťdesiatin kňazskej služby Eliáša Mikitoviča, farára gréckeho obradu vo farnosti Poráč. Rok po slávnosti vyšla kázeň tlačou v Košiciach.³⁶

Kázeň tematizuje spolunažívanie rímskych a gréckych katolíkov na území Spišskej stolice a je tiež pozoruhodná je tiež svojou výrazovou formou. V jej úvodnej časti (*Exordium*) rozvíja kazateľ biblický motív plaviacej sa loďky, ktorý preberá z Evanjelia podľa Matúša (8, 23-27). Ide teda o signálny úvodný motív. Rímsko-katolícku cirkev a jej cirkevných otcov a učiteľov kazateľ pripodobňuje k loďke plaviacej sa po rozbúrenom mori sveta, ktorá v priebehu 1746 rokov prežila mnoho pohrôm a bola by neraz stroskotala, ak by ju neriadil a nevedol Kristus. V obraznom výklade pokračuje autor ďalej. Poznemenáva, že ak sa má loďka plaviť ďalej, jej časti musia byť dobre pospájané, aby sa do nej nedostala voda, podobne spojivom cirkvi by mala byť jednota viery. Tretí obraz loďky na oboch koncoch úzkej a v strede širokej vypovedá o tom, že tak ako na začiatku ani na konci sveta nezostane v cirkvi mnoho veriacich.

V prítomnom čase je posádka loďky veľká, tvoria ju spolu s rímskymi katolíkmi aj „vznávači gréckej a ruskej viery“, ktorých autor bližšie charakterizuje. Sú to tí, ktorí vyznávajú učenie východných gréckych otcov (Atanázia, Bazileja, Gregora, Hilária, Epyfania, Irene a iných), čiže „rusnáci“, žijúci v rôznych stoliciach Uhorska, najmä v Spišskej stolici, kde sa nachádza jedenásť gréckokatolíckych farností: Poráč, Slovinky, Závadka, Helcmanovce, Kojšov, Olšavica, Torysky, Repaše, Lipnica, Hodermark (dnes súčasť Ihľan) a Osturňa.³⁷

Príslušníkov menovaných farností kazateľ oslovuje ako spravodlivých členov rímsko-katolíckej cirkvi s odôvodnením, že rímski pápeži a cirkevné koncily uznali ich predkov a duchovné autority za jej platných členov a tiež schválili ich obrad.

Potom sa obracia k ostatným účastníkom slávania omše podľa ruskej viery, ktorú má obetovať jubilujúci kňaz Eliáš Mikitovič. Rímskych katolíkov pouča o rozdieloch v obrade (kvasený chlieb, prijímanie tela a krvi Kristovej), pričom vysvetľuje, že pod obojím rusnáci prijímajú iba počas omše. Pripomína však, že nejde o rozdiely, ktoré by mali viesť k rozdeleniu. Argumentuje tiež tým, že na dôkaz uznania východnej („orientálskej“) cirkvi, keď pápež slúži spievanú omšu, jeden zo subdiakonov spieva latinskú, druhý grécku epištolu, jeden diakon číta latinské, druhý grécke evanjelium. Na rímskych katolíkov apeluje, aby vyznávačom ruskej viery ďakovali za to, že ich predkovia zanechali pohanstvo a prijali kresťanstvo. Napokon zdôrazňuje, že pre veriacich obidvoch rítov platia rovnaké povinnosti:

„Wsseci gak mi, tak i Rusnáci powinni sme w Boha werit, nehressit a dobré činit. Toto si dobre zachowagme, na tuto Powinnost nassu často pamatagme: witach w neg wsseckeg dokonálosti Krestianskeg nalezneme.“³⁸

V *Epilogu* kazateľ pripomína dôležitú historickú udalosť Florentský koncil (1439), na ktorom došlo k zjednoteniu katolíckej cirkvi s niektorými východnými cirkvami. Až celkom na konci kázne sa venuje osobnosti jubilujúceho kazateľa Eliáša Mikitoviča, uvádza niektoré udalosti z jeho života: jeho väznenie v Mukačeve za Rákociho povstania a jeho pôsobenie v poráčskej farnosti od r. 1699, kde sa za jeho účinkovania vrátilo ku katolíckej viere 60 kalvínov.

³⁶ Duchowne Kazanj Dwogaku Krestiansku Powynnost predkladagjcy, na Neďelu XVIII. po S. Duchu sporadane. In: Kázne Prihodné. Zvazek druhí. W Trnawe, wtlacenené u Gelinek Gána Krstř. Roku 1834, s. 2-17.

³⁷ Uvedené farnosti boli „od roku 1648 až do roku 1786 vyčlenené spod jurisdikcie Mukačevskej eparchie a následne podriadené spišskému prepoštovi.“ In: Gábor, Milan: Ikonostas v gréckokatolíckom Chráme sv. apoštolov Petra a Pavla v Kojšove. In: Marinčák, Š. – Žeňuch, P. (eds.): Medzikultúrne vzťahy východnej cirkvi s latinskou v Uhorsku do konca 18. storočia. Košice – Bratislava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2017, s. 249.

³⁸ Tamže, s. 13.

Poetickú stránku kázňového textu charakterizujú hlavne exempla. Týmito slovesnými útvarmi (odsek 9 a 10) kazateľ ilustruje dôležitosť a zmysel Vyznania viery, ba dokonca pripája aj výstižnú definíciu žánru: „*Slyssmež peknj prýklad toho, k potessenj sprostým a neumelým lidem, který anj čýtat, anj pysat neznagu, welmi sucý.*“

V príspevku sme sa pokúsili aspoň v krátkosti objasniť mieru a spôsob reflektovania medzikonfesionálnych rozporov a vnútrocirkevných nedorozumení v slovenskej kázňovej próze druhej polovice 18. storočia. Z hľadiska výskumu vzťahov medzi východnou a západnou kresťanskou tradíciou považujeme za veľmi hodnotnú práve spomínanú kázeň spišskej proveniencie, ktorej transliterovaný text pripájame spolu s pôvodnými poznámkami autora. Z dôvodu zachovania autentickej podoby textu neopravujeme ani zjavné chyby tlače, ani rozkolísané písanie veľkých písmen.

Ascendens Jesus Naviculam transfretavit, et venit in Civitatem suam. Math. 9
Wstupiw Geżjś na Lodičku prepluwal se, a prissel do Města swěho.

EXORDIUM.

Gak strassliwe, gak nebezpečne gest, po Mory se plawit, da se poznat z Lodi, na ktere g Spawitel náss, plawyl se do Města swěho: Loď táto, byla tá gjistá Loď, která gak S. Matuss Ewangel. hnedky predesslej 8. kap. pjsse, málo chybelo, že od wlnobytyj morského nebyla zamorená.^a Hle burka welika stala se na Mory: takže Lodička prikrýwala se wlnobytim.

Skrz Lodičku tuto rozumegu Swatý Otcowé a Cyrkwy Swatej Wčytelowe samo-spawitedlnu Cyrkev Rymsku Katolicku: Poněwáč y ona, od burek a wsselikého prenasledowanj, gako negaka Lodička, na burliwem Swěta tohoto Mory, sem y tam bywá prehadzowaná; kterážto od tjsýc sedem sto čtiricat y ssest rokůw, skazu negednuc byla by wzala, kdiby samého Krysta, za swěho Sprawce a Riditela nebyla měla. Onen Hugo Cardinal Podobenstwy toto medzy Cyrkwu Krystowu a na Mory plawýcej se Loďy, pekně predkláda! Na Mory mluwy on, kdo won z Loďy ge, kdo s nej wypaduge, ten gjistotne hině: tak že y ten, který won z Cyrkwy Krystoweg bude, gjistotne zakape. Loď, která na Mory bezpečne chce se plawit, musy byt dobre a mocne spogena: aby ani spotkem, ani zbokůw woda do neg wogsti nemohla; tak y w Cyrkwy Krystoweg gednota nadewssecko, aby wssecy gednako weryli, gest naypotrebneğssá. Loď y z gedného y z druhého konca, gest welmi wská, a na prostredku ssyroká; tak y Cyrkew pri počátku swém, pre mali počet werýcych byla mala, a bude pri koncy Swěta, prenasledowanj opeť mala; ninj pak, za časůw tycho nassých, z čeho budyž Bohu wečná čest y chwálá, od wýchodu Slunce, až k geho západu, od polednj až k polnocy, wssade ge rozssýrena, mnoho millionůw millionůw wericých Dussy wsobě obsahujcá.

2. W počte tomto tak welikém, tolko millionůw millionůw wericých Dussy, neysme toliko my, který Rjmsko-Katolickej Wjry laťjnského Rytussu se gmenujeme: než gsu take y wssecy ty, který Rytusse a Ceremonje Orientálskeg Greckege a Ruskeg nasledugu gsu wssecy ty Greckege a Ruskeg Wjry Wyznawačj: který wčenj Swatých Orientálských Greckých Otcůw gakžto Athanazy, Basyliá, Gregora, Hylaria, Epyffania, Ireneá a giných wyznawagu. Gsu wssecy ty s počtu tolko millionůw millionůw wericých Dussy, který y po dnessnj den, ačkolwek nečo od nás rozlične, nic meneg wssak od Rjmskych Pápežůw a znessenj Cyrkewnjch prigate a za dobré wznané Ceremonje a Rytusse w službách Božjch potrebugu. Z týchto tolko millionůw millionůw wericých Dussy, gsu wssecy ty, který po rozličnjch Kragnj tejto Uhersej Stolicách obzláštne pak po Spyskeg tegto zemi, Ruskeg Orientálskeg, stareg Wiry Wyznawačy se nazywagu. Wás tu gedenašt Cyrkwy, Slawneg tejto Stolicy Spyskeg k wassemu potessenj gmenugem: Porácká,

^a Math. 8.

Slowgenská, Zawadská, Heldcmanská, Kogssowská, Olssawycká, Thoriská, Rhexpaská, Lypnická, Hodermarská, Osturnanská, wás tu k nassemu potessenj pripominam. Wy gste sprawedliwý Cirkwy naszej Rjmsko-Katolickeg Vdowe. Wassý Otcové, wassy Byskupowé, Patrj-Archowé, od Rjmských Pápežůw, od znessenj Cirkewných, za sprawedliwé Vdy Cirkwy Krystowej vznáwanj boli. Rjmský Pápežové znessenj Cirkewné, tě Reteze, te Lyturgie, které máte, te Człánky Mssy, které werýte, za sprawedliwé uznali: aby gste bezpečne wedle njch žitj mohli, dopustili.

3. Cžo mne k prednessení prawdy tegto pohnulo, gest Welebni a Ctj hodnj Otec a Farár Porácky Eliáss Mikitovich: tento starček, padesát Rokůw Kaplán Boží a Poswecení Kněz, Ruskeg, Orientálskeg, stareg tegto Wjry Wyznawač, druhé swé prwotjnj to gest, po Padesát Rokůw Kněžstw a Kaplánstwa swého, druhu Omssu, dněssnjho Dně, w Slawném tomto Kapitulském Kostole, z narýzení Geho Welkomožnosti Pána Pána Mariassy Sandora, Spyského tohoto Prepostwy Prepossta, a Posweceného Nowského Byskupstw Byskupa: tento prawym Starček druhé swé Prwotjnj to gest druhu po Padesát Rokůw Kněžstw swého S. Omssu bude obetowat a on ge přičyna, která mně k prednesenj o Wjre Ruskeg wěcy pohnula.

Vwydgá lásky wasse pri Pobožnosti tegto rozlične Rytusse, Ceremonie: vwydgá w Chlebe ne gako my w pražnjckem, to gest bez kwasu: ale w kwasu naprawenem, Těla Božjho Poswecenj: Vwydgá od Wericých, pri Omssy tegto Swateg, ačkolwek lagj a swetstj takowy budu, pod obogim způsobem, Těla a Krwy Krystoweg Prigjmanj. Tež gak giste toto, a tjm giste wycej vwydgá, tak gisti nech budu; že w wsseckom tomto, nenj žádného takowého rozdelenj, ktereby podezreno byti mohlo, ktereby medzy nimi a nami Wjru rozdělowało. Wssecké gjch Ceremonie, wssecké Rytusse, gsu od Cirkwy Katolickeg hri znessenj Cirkewných, prigate, za dobre vznate. Onj spolu y s nami pod každym způsobem celeho a žyweho Krysta s Tělem y s Krwu pritomného vznáwagu: Onj chorjm gak swetským a lagum, tak y Kněžum, pod gednjm toliko způsobem Swátost Oltárnu posluhugu: gedine pri Omssy Swateg, poněwáč wssecy s Knazem obetugu, pod obogim způsobem gu požjwagu. Proč něnj techdy podezreného, wssecko giste wssecko od Cirkwy Katolickeg, dopusstené zachowagu.

4. Kedykolwek negaké Cirkwy Concilium znessenj aneb zhromáždjenj bylo, wždicky Orientálsjtj Patri-Archowé, gjch Byskupowé, Theologowé, k nám pozwane byli, mjsto swé a hlas na njch meli. A aby Rjmsky Pápež proukázal, že on Orientálsku Cirkwu za sprawedliwu vznáwa, kedykolwek welku spgěwánu Swatu Omssu sluzj, dwa Subdiaconowe, a dwa Diaconowe gemu posluhugu. Geden z Subdiaconůw Latjnsku, druhý Grécku Epysstolu spýwa a ljdu oznamuge: podobne z Diaconůw, gedem Latjnske, druhý Grécku Ewangelium. Na gjste znamenj toho, že Nayswetegssý Otec náss, a s njm wssecy mi, Ruských Orientálskjch, za sprawedliwé Vdi Wjry Krystowej vznáwané, gakžto y onj nás za takowých vznáwagu. Že hlawa wyditedlná Cirkwy ge, za článek Wjry prigjmagu, gemu uctiwost, poslussnost, spolu y s nami proukazugu.

5. Cžo wycej mi který po končenách týchto, to gest medzy horámi, a na samej hranjci Kragnj Uherskeg býwame, mnoho sme dlužnj a powynnj Wjre tegto Ruskeg Oryentálskeg. Že pohánůw, predkůw nasých sme zanechali, Wjru Krestjánsku prygali, z mnoheg stranky gjm diakowat máme. Prawda sýce gest, že S. Stěffan Uherský nass Kral, Kragnu tuto; na Wjru Krestjánsku Rjmsku Katolýcku přiwédel: njcmeneg wssak to, wedle pilnegssého wykládanj Kronjky Uherskeg tak se wyrozumet muže, že y okolo tých časůw S. Stěffana Katolýcky Krestianj, a to sýce Oryentálskeg tegto Wjry Wyznawačy medzy gjnými, a od toho S. Krále powolanými muži po týchto stranách nagjti se dali. Gj m techdy diakowat máme, že Otcowé nassý, Wjru Krestjánsku prigali. A že prawda ge čo powedám, skali, kameně to doswečugu: doswečugu Kostoli a Oltárj starodáwne na ruský způsob wystawené: Doswečugu Kalichy dáwne, na kterých gsu lyteri Ruské a glogolické wyragsuwané: Doswečugu Nápisy, Obrazy Swatých tých, kterých Oryentálska Swatá Cyrkev doswečugu a proukazugu.

PROPOSITIO.

6. Cžo wssecko gá s priležytosti toliko dnesstných druhých Prwotjn prednássam. A poněwáč dobre wým, že w spolek, gak gedná tak y druhá stránka, za sprawedliwych Vdůw Wjry Krestianskeg Katolickeg se vznáwame, nebudem dáleg ó wecy tegto mluwyt, ale k tomu toliko se obracám. Cžo gak mi tak y onj, preto, že Katolictj Krestiane gsme, preto že vgedneg Loďj Cirkwy Krestianskeg Katolyckeg k brehu wečnému spasenj se plawýme, čo prawým preto gsme powinnj činit, čo zachowáwat. Zretedlnegsse mluwym: predložym Láskam wassým powynnost Krestianského člowěka.

Máme též dnešňjho dně druhu Slawnost: Te Deum Laudamus. Máme Wssechmohucýmu Bohu, za to wýtěstwy, které Naygasnegssý Králowna nassá MARIA THERESIA z Neprýtelem gjných Francuzůw a Sspanjelůw w Wlaskeg zemi ne tak dáwno obdržala, djakowat. Potom zmýnku wčynjm posluhagte wssecko: ale to nagpilnegsse, čo ge powynnost nassá, čo máme werit, čo čynit čoho se warowat: poněwáč že tak mnoho na strassliwém a nebezpečném swěta tohoto Mory, na wěčne wěky se topý, nenj gjná přičýna, gedjně že powynnost tuto swu nezachowagu: a tak pilne posluhagtež, a gá počnem wegmenu Páne.

CONFIRMATIO.

7. Prawda gest NN. že Bůh kdiby byl chcel, mohelby byl nás z uplneg mocy swég, do wěčneg Sláwy prigat bez wsseckého spolu pracowánj, bez wsseckého k tomu vsylowánj. Než poněwáč nekonečneg gehu opatrnosti gjnáč se libylo, musýme gestli spasenj chceme byt, powynnost nassu zachowat, musýme werit, že gest Bůh: že on ge tá nekonečná, wssechmohucná, wsseweducá, neyswategessá býtnost, od kterege mi lepssýho, nic swetegssýho, nic dokonálegssýho, anj být, anj pomislet nemužeme. Musýme weryt, jestli spasenj chceme byt: že býtnost táto Bozská, wssecko čo gest na Neby, y na Zemi stworyla. Že ona tjm který gu milugu, prikázanj gegj zachowáwagu, ge wečná odplata; tým pak který hressá a w hrýchoch vmýragu, wěčná pokuta. Toto techdy werit, toto vznat máme, gestli powynnosti nassej Krestianskeg dosti wčynit chceme:^b Kdo chce prystupit k Bohu, a spasen byt, ten má werit že gest Bůh; a že ten Bůh odplacuge za dobré wěčným Žywotom, za zlé pak že tresce wěčným Peklem. Tuto pod pokutu wěčného zatracenj máme weryt: takže kdiby někdo, žádného gjného hrjchu nemal: a gen této dvě wěcyby newedel, že Bůh gest: a že ten Bůh ge odplata za dobré, a za zlé pokuta, žeby takowý člowěk, gen preto samé na wěčne wěkyby zahinul. A tak pamatugme často čo gsme pri Krstu Swatém skrz krsných nassých Otcůw, a krsné Matky wyznáwali. Wyznáwali sme, že werjme w Boha Otce Stworitele Nebe y Zeme. Wyznáwali sme, že werjme w Gezu Krysta, Pána nassého Narodzeného y Umučeného. Wyznáwali sme, že werjme w Ducha S. Swatých Obcowánj, hrjchůw odpusstenj, těla s mřtwych wskrýssenj a Žiwot wěčnj. Pamatagme na wssecko toto: a poněwáč sme guž do dostálego rozumu prysšli, často Skutky Wjri, s tohoto tagemstwy čynme, opakugme. A poněwáč Matka nassá Cyrkew Krystowá, nám wecy k werenj predkláda, buďme poslussnj gegj, na gegj dokončenj pristawagme. Cžo z nasledugjčýho Prykladu se naučit máme.

8. Gjsti Theologus magjce zgewenj, žeby towaryss gehu, na wěčne wěky byl zatracenj, preto gedjně, že on pri hodjne Smřti swég, z d'áblem počal se ó Wjru dohadowat, a ačkolwěk dosti mudrý a Swatý byl, po mnohém dohadowánj, počal ó Wjre pochybowat, w kterém pochybowánj y zemrel, a tak na wěčne wěky zahynul: gak on to sám wssecek ohnem obklýčenj po smřti, tomuž Theologowy zgewyl. Tento techdy k wywčenj, gakby nebezpečne bylo z d'áblem se disputowat, a ó Wjre pochybowat: gakho též pri hodjne smřti gehu d'ábel ó Wjre počal pokusowat, odpowedel d'áblu: Werjm a werjm čo Swatá Cyrkew werj: spytoval se ho d'ábel, a čo werj

^b Hebr. 11. 6.

Cyrkew? odpowiedel temuż Theologus Cyrkew werj to, čo gá, a gá čo ona, a ona čo gá. A tak d'ábla odpravyl, stiasslywu smrtu z tohoto sweta zessel. S Prýkladu tohto učme se NN. Cyrkwy Krystoweg, Matky nasseg poslussnj byt: to wssecko werme, čo ona nám werjtj poručj: ona gest od samého Krysta wynaučená, proti byti nemůže. Nebudme wssetečnj w článkách wjry a w tagemstwy, gegj než ge radneg ponjženjm a sprawedliwým vmislem prigjmagme.

9. Pre sprostých anj pjsat anj čýtat neznagecjh lidy nic nenj bezpečnegssýho, gako na dokončenj Cjrkwy Swateg Katolickeg pristat: kdo na tom pristáwa gjsti muže byt, že w Wjre njkdy nepochybý, pre neumelost swú njkdy nezahině. Slyssmež pekny prýklad toho, k potessenj sprostým a neumelým lidem, který anj čýtat, anj pysat neznagu, welmi sucý.

10. Gjsti Swatý, Saulanus nazwanj, tak byl sprostý, že sa nic naspamat nemohel naučit, čoby mal werit: vznáwal za sprawedliwé wssecko to čo gemu Kněžj predkládali, weril wsseckému Cjrkwy Katolickeg wčenj, ale čoby mal werit, nic sy nemohel do hlavy sweg zachowat. Z Pozdrawenj Angelského ačkolwěk gak Kněžj tak y domastnj dost gehu naučowali, naspamat wýceg se naučit nemohel gedjne tě dwe prwšé slowičká Ave Maria Zdrawás Marya: kteréžto wedle sprostosti swég, Zdrawás Marya, Zdrawás Marya často sám y sebe opakowal. Mezitým táto gehu sprostost gak wdačná bila Bohu sám Bůh zazračne proukázal: kdiž po smrti gehu s hrobu w kterém ležel tento sprostý Sw. Saulanus lilige býle wirastali, na kterich zlatýma literámi slowjčka tě dwe bili wipjsane: Ave Maria. Učme se s toho NN. že pre neumelost swu nikdo nebude zatracenj: nech gen toliku vmisel swůg, pod vmisel Cirkwi Swateg Katolickeg podáwa. Nech gen toliko zná že ge Bůh: a nech gehu miluge: ačkolwěk anj čýtat ani pýsat nebude znat, muže byt spasenj, muže bit Swatý gak Swatý tento Saulanus.

Mám tu peknú príležitosť na kráce ó Ruženci aneb Pátričkách Blahoslaweneg Panny zmýnku včinit dněssnjho dně, gakžto na nowu a prwssu Neďelu Octobra činj se Památka Ruženca aneb Pátriček Blahoslaweneg Panny Marje: weliký gegj Swátek ó tagemstwi tohto Angelského Pozdrawenj, dněssnjho dne swetýme. A tak na prýklad tohto sprosteho Swatého Saulana pamatugme, gestli tak wdačné bili Bohu Wssechmohucýmu te toliko dwe slowýčka Ave Maria, kterežto on často opakowal, že zazračným spůsobem lalige s tima že slowýčkami naznačené wirastali: gak nebude wdačne Bohu Welkému a Blahoslawenég Panni Marige, gestli mi, ne gen toliko tě dwe slowýčka Ave Maria ale celé Pátrjčki, celý Ruženec nábožne a často k ctj a chwále Matki Kristowég a nasseg nagwečeg Panni Marige modlit se budeme. Včme se s prjkládu tohto pobožnjmi bitj na proti Blahoslawenég Panni Marige: gestli gsme posawád nepočali, vmýnme sobe od času tohto, od dněssnjho tohto dně, Ruženec, Pátrički, pri Omssi Swatég, doma gestli ne každodenne (čo bi gináč neglepssý bilo) aspon častegssý modlit. Posawád reč bila ó tom, čo Krestjánský Katolický člowěk wěrit powinnen jest, z toho že Krestian ge, guž sliššme čo čjnit čeho se warowat má, takowý Krestianský Katolický člowěk: na kráce a zretedlne abi gednen každý pochopit mohel, predložjm.

11. Swatý Král Dawid gednu y druhu Powinnnost na kráce predkláda:^c Odchyl se myli čloweče od zlěho, a čin dobre. Hrjchu wssechdi se ponegprw warowat máme, gestli Krestianskéj Powinnnostj nasseg dosti včinit chceme.^d Gsu slowá S. Pawla, který Krystowý gsu který gsu Krestianj, ty tělo swé z hrjchami, a z neporádnjma žádostami wkrjžowali. Abi sme powinnost tuto nassu, ne hressýc, tým lepssý zachowali, pamatugme na slib ten, který sme skrz Krsných nassých Otcůw, skrz Krsné nassé Matki slibowali. Čzo sme slibowali? Spitowal se nás Kněz, který nás krstil. Odrjkáži se Satanássowý? Odpowedeli sme, že odrjkam, y wsseckeg pýchi gehu? Odrjkam i wsseckým skutkum gehu? Odrjkám odpowedeli sme, slibowali sme. Čzoho techdi sme se guž gednuc odrekli, čo sme gednuc odprisahali, k tomu se wýceg newracagme. Hrjch a d'ábel spolu chodjá a gedno takog gsu:^e

^c Psalm. 36. 27.

^d Gal. 3.

^e 1. Joan. 3. 8.

Gsu slowá S. Jana. Kdo hrjch činj, ten z djábła gest, gestli techdi d'abla sme zanechali, kdiž nás krstjli, zanechagme i hrjch, který tak sskodliwý ge, gako d'abel. Tolko ó prwsseg powinnosti, keru nám Duch Swatý skrz Krále Dáwida predkláda. Odchýl se od zlého.

12. Guž podme k druhég powinnosti et fac bonum a čin dobre: dobre techdi činjt, dobré skutki wikonáwat máme, gestli chceme nasség krestanskég powinnosti dosti vějnit. Preto Spasitel nás za nás vmrel, abi sme dobré robili, abi sme dobré Skutki wikonáwali. Slissme čo S. Pawel o věci tégto mluwý:^f Dal na smrt seba samého Spasytel nás, aby nás Wykupil od wsseckeg neprávostj, a očystil by sebe Lid prigemnj nasledugjcy dobré skutky, merkugme slowá chce z nás mat Spasitel Lid, kterýbi dobré Skutki činjl, dobre na swetě tomo žil.^g Gsu opět slowá S. Pawla, kterýkolwek sme pokrstienj, rucho Krystowo sme oblekli. Gakokolwěk techdi Reholnýci a Mnjsi některý, Ráddů swého ssati musa nosit, a Regule, které takowý rád prepisuge, zachowáwat: tak i mi poněwáč skrze Krst Swatý, Rád Kristowý na sebe sme wzali, gako na chodil, tak i mi chodit, gako on žil, tak i mi žit máme. Spasitel nás, kdiž na swěte tomo žil, žýwot obecny toliko wédel, který krem zázrakůw (kteréžto k spasenj nassému negsu nám potřebné) lachko mužeme nasledowat. Spasitel nás dokuf pod mocu Matki swég a S. Jozeffa bil mluwý Pjsmo Swaté: Že byl gjm poddanj a poslusstnj: o ostatném pak Žjwotě čjtame:^h Že chodil po swetě dobre činjc. Anj wgedném, anj wdruhém nic nenj takowého, čo bi nemožného bit, se zdálo. Poslusstnj swým rodičům bit, který nás splodili, wichowali wěc neni nemožná: dobre činjt blýžnimu, žádnemu sskodu nerobit, na swég wlasnég práci pristat, cuzého statki prácu nežádat, nic neni také, čo bi moc a vládu prewissowalo.ⁱ Wssecko můžem w tom, to gest w Bohu který mne posylnuge. Bůh wždicki k nassému pomoženj ge hotowý: on wždicki nám dáwa swu lásku a pomoc abi sme dobré činiti mohli, ne on ale mi sami prýčina budeme, gestli powinnosti nasseg Krestianskég dosti neučinime. Tu máme NN. Powinnost nassu wloženu: toto gak mi Latinského Rýtussu, tak i Gréckeho Wicznawači máme zachowat: Wsseci gak mi, tak i Rusnáči powinni sme w Boha werit, nehressit a dobré činit. Toto si dobre zachowagme, na tuto Powinnost nassu často pamatagme: witach w neg wsseckeg dokonálosti Krestianskeg nalezneme.

EPILOGUS

13. Guž k tebe cti a welebnosti hodni Otče, dnesstný Ženýchu, Eliáss MIKITOVICH Porácki Faráre se nawracám: guž prichodi čas druhé twé Prwotine, po wiplnených padesát Rokůw Kněstwi twého, Bohu obětowat.^j Wezmi okolo sebe krásu, stup na wysokost, a bud' slawnj, a wkrásne obleč se rucho, in sublime erigere stup k Oltárj swatému. Obleč Kneské krásne k službám toliko Bozským prisluchagice rucho twé.^k Pristup k Oltárj swatému, obetug Obět za twé hrjchy.^l Ne gen za twé, ale i za wsseckého lidu twého hrichi obetug Obět, Obět zapálnu: která od wrucneg Láski, Nádege, Wiri bude horet: deprecare pros pri takowegto Obeře za tebe i za Lid twug. Chwál z Angelmi Božimi na wisostech Boha, prospewug wichwalug chwálu a Sláwu geho že dluhým wěkem, až do ostatneg tegto častneg starosti twég tě zadržal. Chwál Boha stoho, že to čo sotwý s tisých gednému stává se, ti druhé twé Prwotine Kněstwi twého gsi dožil.

14. Stup k Oltáru Swatému, smele a zgewne wznag: Credo in unum Deum, Werim w Boha gedného, wer spolu i z Lidem twým, že Bůh Otec ge nekonečná tá mudrost, swatost, dobrota, wssechmohucnost, slowem, že ge wssecká, keru gen pomisleťi mužeme dokonálost. Wer že gest geden Pán Bůh a tri Osobi. Bůh Otec, že od wečnosti ge Bůh; ale že on od nikoho neni stwore-

^f 1. Tit. 2. 11.

^g Gal. 3

^h Actor. 10.

ⁱ Ad Philip. 4. 13.

^j Job. 40. 5.

^k Levit. 9.

^l Ibidem.

ni, neni splodeni, aniž pochádzegici. Sin Boží od večnosti že ge Bůh: ale že neni stworeni, ale splodeni, od večnosti od Boha. Duch Swatý od večnosti že ge Bůh: ale že neni stworeni, neni splodeni: než od Otce i Sina od večnosti pochádzegicý. Merkujtě dobre: Duch Swatý, ge tak Bůh, gako Otec i Sin. Duch Swatý neni stworeni, gako bezbožne onen Arius Schismatick včil: ale Bůh: že tento Duch Swatý pochádzý i od Otce i Sina, a ne gen toliko od Otce skrz Sina. Že Duch Swatý od Otce i Sina od večnosti, swu býtnost, podstatu má, spolu od Otce i Sina, od gedného počátku, a gedným toliko dechnutim pochází. Tak také i spolu z Lidem twým: tak wassý Otcové, Patri-Archowé, Biskupowé, že werit budu, na onen florentinském znesseni dokonáli, Concilium Florentin. 1439. tak že werit budu, se zawázali.

15. Wer spolu i z Lidem twým, že hlawa widitedlná Cirkwi Rimskog, gest Rimski Otec a Pápež, kterému náležitu uctiwost oddat, gehu sluchat, na dokončenj které w Człáncach Wiri včý, pristat wsseci powinný sme.

16. Pokračug daleg cti a welebnosti hodni Otče Eliáss MIKITOVICH w Obetě twég, a gak wiznání to wčinniss: Memento pamatug na Naggasnegssu Králownu a Panju nassu MARIU THERESIU: ďakug Bohu skrz Beránka toho, kterého obětowat budess za to wýtěstwi, které ona ně tak dáwno w Wlazskog zemi obdržala. Pros Boha, abi toto nassé Te DEUM Laudamus za prwné poděkowánj, tohto wýtěstwi prigal. Memento pamatug: Pros Boha, abi toto wýtěstwi, bilo tak dluho očekáwanému Pokogi pripraveni: abi zburené Krestianstwo, se guž gednuc wspotogilo: abi Krwi Krestianskeg, která po minulé Roki, celými potokými, se wzliwala, a posawád gesste rozliwa, se guž gednuc odpustilo. Memento pamatug na milostiwu tuto nassu Králownu. Ti si Rakuzskému gegi Domu, nad pod'iweni, i wisse powinnosti twég Kněžskég w ostatneg Rákocého Rebelligi, bil wérni: ti si pre wernost Rakuského tohoto Domu, že žiwotem twým wážil: chodil si gako Wogák. Wezmem na Munkáči si sedel, sskodi ne malé w twég domagssnég práci gsi pre wernost twu postupil. Memento pamatug techdi, pri dněstnich twých druhých Prwotjních: Pros Boha, pamatug na Rakuski tento Dum: abi sprawedliwost a pokog po končínách a Kragnách Milostiwég nasség Králownég se gednuc spolu potkali, se pokogne polýbili: tuto čin tuto zachoweg dnessnýho dně, čo Naggasnegsség Králownég nasség wdiáčnegsse, čo stawu twému Kněžstwu sučegssé bude.

17. Pamatug na Welkomožného a Prewelebného Pána Pána MARIASSY Ssandora, Biskupstwi Nowienského Poswaceného Biskupa, a Prepoštwi tohto Sspiského Prepošta: který z swég prirozenég dobroti, a chwalitebnég proti wsseckým dobre zasluženým farárum sstedrosti, tebe dnessni tuto Sláwu a Pompu pripravil. Pamatug na neho pri Obetě twég: pros Boha, za dluchssé gegiho panowánj, za gehu, wetčé a wetčé w Kragne, a w Cirkwi tégtu Uherskég, wráďuw a hodnosti wiwýssenj. Memento Pamatug pritomne, obogihog Wiznánj a Rýtussa Kněžstwi, pros Boha: abi sme powinnost nassu Kněžsku náležite wikonali, stado Bozské, Dusse lidské, čo negleppssý pásli:^m Včinenj prýkladem stada z wprimného wmislu.

18. Memento Pamatug na Slawnu a Znessenu familiu MARIASSY. Tj w gjch dobrých, w gjch trýmanj:ⁿ farárem gsi, oni twogi Patronowé: Pros abi kwětla Slawná táto familia: abi niněgssý, swých potomkůw wwideli buducý, abi sslapege swých predkůw nasledowali. Pros abi wždicki medzi nimi bili, který ne gen Slawneg tegto Stolici Sspiskég, ale i wsseckeg Kragne, gak w pokogj, tak i w čas Wognj, sluzjti, a gé obhagowati mohli.

19. Memento Pamatug na twých domácých, pamatug na twých Poráckých fárníkůw:^o Obetug te twé druhé Prwotjne za hrjchy twé a gjch. Pros za njch, i za tebe; abi gste powinnost Krestiansku náležite zachowali, w Boha werili, hrjchůw se warowali, dobre činili. Prichádzi mi tu na

^m 1. Petr. 5. 2.

ⁿ W Držání: in Possessorio.

^o Lev. 9.

misel, onen S. Rehor Thaumaturgus názwani od mnostwý zázrakůw, Neo-Caesarský Biskup: tégto gjstég Wjri Orientálské, Ruskég Wicznáwač, keru i ti cti a welebnosti hodni Otče Eliáss MIKITOVICH wicznáwáss. Tento Swatý Biskup, gak na smrtedlnég posteli swég ležal, a guž guž s toho swěta odcházati měl, spitowal se, okolo posteli swég stogjých Kněžůw, kolkobi geště w Měště Neo-Caesaraee newěrjých pohanůw bilo? Odpowedeli gemu: žebi geště bilo sedmnást. Na čo tento Swatý vmýrágji Biskup: DEO gratias Bohu budiž s toho chwála: prám tolko werjých sem nassel, kdiž sem Biskupstwo toto na sebe prigjmal: a guž z láski Božeg tolko tisýcůw Wjru Krestjánsku Katolicku prigalo: budiž s toho Bohu wěčná čest i chwála. Prosil potom Boha, abi týchto sedmnást. Duchem Swatým oswýtiti, a na Wjru sprawedliwu priwěsti ráčil. Nečo podobného dnessnýho dne s tebu stawá se Welebnj a Cti hodnj Eliáss MIKITOVICH. Ti gak gsi Poráckim farárem zusal gesste wisse ssesstdesát Kalwýnůw, medzi twýma fárnjki bylo, tolko si gesste tam nassel, který blud oneho Kalwina nasledowali. Nebo wedeti máme, že gako gruntowný pánowe za času Betlehem Gábora, Tökölyho, Kalwinj pozustáwali, i týchto Porácanůw, gakžto poddaných swých na tu že Wjru Kalwínsku prisilili: též i oni Kalwinj na rozkaz gjch zusal museli. Gak techdi Eliáss MIKITOVICH tento, Roku tisýcého ssestého dewadesátého dewatého, Poráckim farárem zusal, gesste wsse ssestdesát nassel, který s ných Kalwínské wčenj nasledowali. A kolko gest gesstě s ných NN. ani gedného: wsseci skrz winaučowánj tohto Duchowného Otca, Wjru sprawedliwu, od kterég násilne byli odwedenj, opet' prigali: wsseci pod Duchowným Pastýrem, do owčince Wjri Krestjánskég Katolickég samo-spasitedlnég naspák se nawrátili. DEO gratias Bohu budiž s toho wečná čest i chwála. Obetug zapalenu Obět za tebe, y za tento Lyd twůg: za tebe: že to sstěsti, tu lásku od Boha si měl. Že si Lyd tento na Wjru sprawedliwu opet' prinesti mohel: Obetug túto Obět i za Lyd twůg, abi w Wjre tégto posilnenj gsuce, wedle neg žiwot swůg sprawowali, powinnost swu Krestjánsku wždicki zachowali.

20. Naposledi Ctj a Welebnostj hodnj Eliáss MIKITOVICH plesag, radůg se, prospewug z onim starečkem take Simeonem. Pestůg z radosti, pri Obě'e tég beránka newinného Krista Gežisse, a zwolag: Ay njnj prepustjss Služebnjka twého, wedle slowa twého w pokogj, Amen.